

Η γοητεία της αντάρκειας: οι φιλελεύθεροι διανοούμενοι σοκάρονται που τα έθνη απομονώνονται ξανά από τον κόσμο. Η πραγματική έκπληξη θα ήταν αν δεν το έκαναν

aeon

York, περ. 1475. Φωτο: Alamy Εικονογράφηση της Νέας Ιερουσαλήμ όπως περιγράφεται στην Αποκάλυψη 21:21 από το χειρόγραφο Η Αποκάλυψη της Μαργαρίτας της Υόρκης, περίπου το 1475. Φωτογραφία από τον Alamy

Ο Μπεν Τσούι είναι ανταποκριτής πολιτικής και ανάλυσης στο *BBC Verify*. Πριν, υπήρξε οικονομικός συντάκτης στο *Newsnight*, το σημαίνον ειδησεογραφικό και πολιτικό πρόγραμμα του BBC. Είναι ο συγγραφέας των *Chinese Whispers: Why Everything You've Heard About China Is Wrong* (2013) και *Exile Economics: What Happens if Globalisation Falls* (2025).

Ένα μεγάλο κύμα επιθυμίας για μεγαλύτερη αντάρκεια σαρώνει τον πλανήτη. Ο Ντόναλντ Τραμπ έχει κηρύξει την «οικονομική ανεξαρτησία» των Ηνωμένων Πολιτειών και φαίνεται να προσπαθεί να αποκόψει τις ΗΠΑ από το παγκόσμιο εμπόριο που η χώρα του έχει με κόπο διαμορφώσει από τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο — ένα σύστημα που έχει αποφέρει σημαντικά οικονομικά οφέλη σε έθνη σε όλο τον κόσμο.

Και ο Αμερικανός πρόεδρος δεν είναι μόνος στο να θέλει να στρέψει το έθνος προς τα μέσα και να βασίζεται λιγότερο σε άλλες χώρες όσον αφορά τις εισαγωγές αγαθών και πρώτων υλών. Ο Κινέζος πρόεδρος Σι Τζινπίνγκ προπαγανδίζει εδώ και χρόνια το **zili gengsheng** για την Κίνα, που σημαίνει «**αυτοεξάρτηση**». Στο πλαίσιο αυτό, το Πεκίνο αποθαρρύνει τις εισαγωγές και προσπαθεί να ενισχύσει την εγχώρια παραγωγή από τρόφιμα έως μικροτσιπ υπολογιστών.

Και άλλοι έχουν ακολουθήσει αυτό τον δρόμο. «**Η Ρωσία είναι μια αυτάρκης χώρα** σε κάθε έννοια της λέξης», υπερηφανεύθηκε πέρυσι ο Βλαντιμίρ Πούτιν, υποβαθμίζοντας τον αντίκτυπο του χιονοστιβάδας δυτικών κυρώσεων που έπληξαν τη χώρα το 2022 και επιδίωκαν να τη μετατρέψουν σε οικονομικό παρία. Ο Ινδός πρωθυπουργός Νάρεντρα Μόντι υιοθέτησε το σύνθημα *atmanirbhar bharat*, δηλαδή «**αυτοεξάρτητη Ινδία**», για αυτό που πλέον είναι το πιο πολυπληθές κράτος στον κόσμο. Ακόμη και η παραδοσιακά εξωστρεφής Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αρχίσει να εξετάζει πώς το μπλοκ μπορεί να πετύχει μεγαλύτερη οικονομική αυτονομία σε τομείς από την ενέργεια έως την άμυνα.

Αυτή η εξύμνηση της αυτάρκειας και η υποβάθμιση της αξίας των **εμπορικών δεσμών** συνιστούν μια βαθιά **ρήξη με την ορθοδοξία της παγκοσμιοποίησης** — την ιδέα ότι οι όλο και μεγαλύτερες διασυνδέσεις μεταξύ των εθνών μέσω του εμπορίου θα ενίσχυαν την ασφάλεια και την ευημερία όλων. Ωστόσο, αν και μπορεί να μοιάζει σαν μια πολύ σύγχρονη μεταστροφή, αυτή η ώθηση να κοιτάξουμε προς τα μέσα, και να αποτινάξουμε τα δεσμά της αλληλεξάρτησης και της εξάρτησης, δεν είναι καινούργια. **Στην πραγματικότητα, είναι αρχαία.**

Κατά πολλούς αιώνες, είναι επίσης μια ώθηση που έχει βιωθεί τόσο βαθιά σε ατομικό επίπεδο όσο και σε επίπεδο κοινότητας. Πράγματι, η κατανόηση του πώς αλληλεπιδρούν και ενισχύουν ο ένας τον άλλο μπορεί να είναι κρίσιμη για να κατανοήσουμε τη διαχρονική έλξη αυτής της σκέψης — και για να αποκτήσουμε ιδέα προς τα πού μπορεί να μας οδηγήσει, είτε ως άτομα, είτε ως εθνικά κράτη είτε ως παγκόσμια κοινότητα.

Ο φιλόσοφος των Κυνικών του 4ου αι. π.Χ. Διογένης ζούσε σε ένα βαρέλι στην αγορά της Κορίνθου και λέγεται ότι γάβγιζε στους ανθρώπους σαν σκύλος για να επιδείξει την περιφρόνησή του για τις κοινωνικές συμβάσεις. Όταν ο **Μέγας Αλέξανδρος** επισκέφθηκε τον Διογένη, ο κατακτητής των κόσμων ρώτησε τον ξεσκισμένο ασκητή, που απολάμβανε μεσημεριανή ανάπαυση εκείνη τη στιγμή, τι ήθελε, με την έννοια ότι θα μπορούσε να ζητήσει οτιδήποτε ήθελε — ιδιοκτησία, χρήματα, εξουσία, κύρος, σεξ; Η απάντηση, σύμφωνα με την ιστορία, ήταν ότι ο Διογένης του ζήτησε: «**Φύγε λίγο από τη σκιά μου.**»

Ο Διογένης μιλάει στον Αλέξανδρο από το χειρόγραφο *Les diz moralx des philosophes*, περίπου 1418-20. Ευγενική παραχώρηση της Βιβλιοθήκης Houghton, Πανεπιστήμιο Χάρβαρντ

Το αν αυτή η συνάντηση μεταξύ του βασιλιά και του Κυνικού (από το ελληνικό «κυνικός» ή «σαν σκύλος») συνέβη πράγματι είναι αμφίβολο. Όμως δεν υπάρχει αμφιβολία για τη δύναμη της ιστορίας και της ιδέας που ενσάρκωσε. Η διήγηση για την ακραία αδιαφορία του Διογένη προς τον ισχυρότερο ηγεμόνα του αρχαίου κόσμου κυκλοφορεί εδώ και σχεδόν 2.000 χρόνια ως ίσως το **υπέρτατο παράδειγμα της επιθυμίας για αντάρκεια**.

Η αντάρκεια — ή αλλιώς «αυτάρκεια» [Self-sufficiency, or autarky] από το ελληνικό «αὐτό» (ο ίδιος) και «ἄρκew» (αρκῶ) — θεωρήθηκε από την αρχή ως **ένδειξη προσωπικής ηθικής αρετής**. Το να εξαρτάται κανείς από άλλους σήμαινε πως υπονόμει την ικανότητά του να επιδιώξει τη σοφία. Κι αν η αντάρκεια σήμαινε να καταφεύγεις σ' ένα πιθάρι, να γαβγίζεις σαν σκύλος και να διακινδυνεύεις να προσβάλεις έναν πανίσχυρο βασιλιά, τότε ας είναι έτσι.

Αλλά ήδη από εκείνες τις πρώτες μέρες του δυτικού πολιτισμού, η ηθική αρετή της αντάρκειας δεν ήταν μόνο στόχος του ατόμου, αλλά και **συλλογική φιλοδοξία**.

Σύμφωνα με τον **Αριστοτέλη**, **σύγχρονο του Διογένη**, η ιδανική πόλη-κράτος στον αρχαίο κόσμο ήταν επίσης αντάρκης, και οι κάτοικοί της διέθεταν όλα τα απαραίτητα για να ακολουθήσουν έναν καλό φιλοσοφικό βίο — αντίθετα με όσους βρίσκονταν εκτός της.

Το «σχολαστικό» επιχείρημα οδήγησε στην άποψη ότι όσο πιο αντάρκης είναι κανείς, τόσο πιο κοντά στον Θεό βρίσκεται.

«Τον όρο αντάρκης,» όπως έθεσε ο Αριστοτέλης, «τον χρησιμοποιούμε όχι μόνο σε σχέση με τον ίδιο τον άνθρωπο που ζει σε απομόνωση, αλλά και με τους γονείς και τα παιδιά του, τη σύζυγο, τους φίλους και εν γένει τους συμπολίτες του, εφόσον ο άνθρωπος είναι από τη φύση του πολιτικό ζώο.»

Αυτή η αριστοτελική σύνδεση ανάμεσα στην ατομική και τη συλλογική αντάρκεια — το προσωπικό και το πολιτικό — επιβίωσε και στην χριστιανική εποχή.

Ο Θωμάς Ακινάτης, ένας γεροδεμένος λόγιος που γεννήθηκε στο Βασίλειο της Σικελίας το 1225, είχε τόσο ανεπαίσθητη παρουσία μεταξύ των συμφοιτητών του στο Πανεπιστήμιο του Παρισιού, που τον αποκαλούσαν «**βουβό βόδι**». Αλλά το βουβό βόδι έκανε περισσότερα από οποιονδήποτε άλλο για να οικοδομήσει **τα φιλοσοφικά θεμέλια της καθολικής πίστης**.

Αντλώντας από τον Αριστοτέλη, ο Ακινάτης μίλησε για την «αυτάρκεια» του Θεού, στο πλαίσιο του επιχειρήματος ότι όλη η ύπαρξη πηγάζει τελικά από τον Δημιουργό, και ότι **η θεότητα δεν εξαρτάται από τίποτα εξωτερικό**.

Αυτό ήταν το θεμελιώδες «σχολαστικό» επιχείρημα του μεσαιώνα. Και οδήγησε στην άποψη ότι όσο πιο αυτάρκης είναι κανείς, τόσο πιο κοντά στον Θεό βρίσκεται.

Αλλά, το σημαντικό είναι ότι **ο Ακινάτης υποστήριζε την οικονομική — όχι μόνο πνευματική — αυτάρκεια**. Σημείωνε ότι υπάρχουν **δύο τρόποι για να τραφεί μια πόλη: καλλιεργώντας τρόφιμα στα γύρω χωράφια της ή μέσω του εμπορίου**. «Είναι απολύτως σαφές ότι το πρώτο μέσο είναι καλύτερο,» κατέληγε ο Ακινάτης στο *De Regno* (1265), το βιβλίο του για τη βασιλεία.

«Όσο πιο αξιοπρεπές είναι κάτι, τόσο πιο αυτάρκες είναι, αφού ό,τι χρειάζεται τη βοήθεια άλλου αποδεικνύεται εξ ορισμού ελλιπές.»

Ο Ακινάτης επίσης διατύπωσε ένα ηθικό επιχείρημα υπέρ της αυτάρκειας, όταν σημείωνε ότι **«η απληστία αφυπνίζεται στις καρδιές των πολιτών μέσω της επιδίωξης του εμπορίου.»**

Έτσι, στον μεσαιωνικό χριστιανικό κόσμο, η επιδίωξη της αυτάρκειας — τόσο σε προσωπικό όσο και σε κοινοτικό επίπεδο — αγιοποιήθηκε, διευρύνοντας την απήχυσή της και **βρίσκοντας σαφή έκφραση στα μοναστήρια, κατά κανόνα αυτάρκεις κοινότητες ανεξάρτητες από εξωτερική εξουσία, πλην της Εκκλησίας και του Θεού, που παρήγαν το δικό τους φαγητό, κρασί και ρουχισμό**.

Ενώ τα επιχειρήματα υπέρ της αυτάρκειας στην Ευρώπη προέκυψαν αρχικά από εκκλήσεις στην προσωπική ηθική και τον χαρακτήρα, και λειτούργησαν εξίσου ως πνευματικά και ψυχολογικά προγράμματα όσο και ως πολιτικά, αλλού οι δεσμοί μεταξύ αυτάρκειας και εθνικής ταυτότητας αναπτύσσονταν με πιο σαφή τρόπο.

Η πολιτική του *sakoku* ή «κλειστής χώρας» επιβλήθηκε στα νησιά της Ιαπωνίας τον 17ο αιώνα από το σογκουνάτο των Τοκουγκάβα, μια μορφή φεουδαρχικής στρατιωτικής δικτατορίας. Χριστιανοί ιεραπόστολοι της Δύσης απαγορεύτηκαν και όσοι βρίσκονταν ήδη στη χώρα διώχθηκαν. Η μετανάστευση απαγορεύτηκε και το εξωτερικό εμπόριο μειώθηκε σχεδόν στο μηδέν. «Οι Χριστιανοί ήρθαν στην Ιαπωνία... για να διαδώσουν μια κακή πίστη και να ανατρέψουν την αληθινή διδασκαλία», διακήρυττε ένα διάταγμα του σογκουνάτου το 1614.

Η αυτάρκεια θεωρήθηκε αναγκαίο μέσο για τη διατήρηση της παραδοσιακής θρησκείας και ηθικής στην Ιαπωνία, αλλά ο οικονομικός απομονωτισμός συνδεόταν επίσης με την αντίσταση στις εισβολές των ξένων αυτοκρατοριών και αποτελούσε πρακτικό μέσο διασφάλισης της κυριαρχίας και του ελέγχου, όχι απλώς μια αφηρημένη αρχή.

Για τον Φίχτε, το εμπόριο μεταξύ αντίζηλων ευρωπαϊκών κρατών είχε διαφθείρει τις σχέσεις

Καθώς ο μεσαιωνικός κόσμος έδινε τη θέση του στον Διαφωτισμό και τον Ρομαντισμό στην Ευρώπη, το ιδανικό της αυτάρκειας αναζωογονήθηκε από τον **Ζαν-Ζακ Ρουσσώ**. Από μια — κατά την εκτίμησή του — ανθρωπολογική σκοπιά, ο Ρουσσώ υποστήριξε στον *Λόγο περί Ανισότητας* (1754) ότι **ο πρωτόγονος άνθρωπος ήταν από τη φύση του «μοναχικός»**, ερχόμενος σε επαφή με άλλους μόνο για λόγους αναπαραγωγής, και ήταν πολύ πιο ευτυχισμένος γι' αυτό.

Το εσωτερικό όραμα του Ρουσσώ έβλεπε έναν πρώιμο άνθρωπο: να περιπλανιέται στα δάση χωρίς βιοτεχνία, χωρίς ομιλία, χωρίς στέγη, χωρίς πόλεμο και χωρίς σχέσεις, χωρίς ανάγκη για τους συνανθρώπους του και παρομοίως χωρίς καμία επιθυμία να τους βλάψει, ίσως ακόμη και χωρίς να αναγνωρίζει κάποιον εξ αυτών ατομικά, ...

Υπάρχουν καθαροί απόηχοι της ελευθερίας του Διογένη στο όραμα του Ρουσσώ για μια «φυσική κατάσταση». Και, το σημαντικότερο, αυτό είχε συνέπειες για τις ίδιες του τις πεποιθήσεις σχετικά με το πώς πρέπει να ζουν οι άνθρωποι. Ο Ρουσσώ, όπως και ο Ακινάτης πριν από αυτόν, έκανε το άλμα από τον ύμνο στην ηθική αρετή της αυτάρκειας στο να τη συστήσει ως πολιτική εμπορίου για τα κράτη-έθνη.

«Κανείς που εξαρτάται από άλλους και στερείται δικών του πόρων δεν μπορεί ποτέ να είναι ελεύθερος,» προειδοποιούσε τους Κορσικανούς το 1765. «[N]α δίνετε λίγη σημασία στις ξένες χώρες, να δίνετε λίγη προσοχή στο εμπόριο· αλλά να πολλαπλασιάσετε όσο το δυνατόν περισσότερο την εγχώρια παραγωγή και κατανάλωση τροφίμων,» ήταν η συμβουλή του Ρουσσώ στους Πολωνούς το 1772.

Ο Ρουσσώ ενέπνευσε έναν από τους κορυφαίους στοχαστές της γερμανικής ιδεαλιστικής φιλοσοφίας, τον **Γιόχαν Γκόττλιμπ Φίχτε**. Στο έργο του *Το Κλειστό Εμπορικό Κράτος* (1800), ο Φίχτε επιδίωξε να συγχωνεύσει την **προανθρωπολογική σκοπιά του Ρουσσώ με τις ιδέες του Ιμμάνουελ Καντ**, ο οποίος είχε οραματιστεί ένα μοντέλο «αιώνιας ειρήνης» μεταξύ των εθνών.

Αυτό σηματοδότησε μια σημαντική στροφή στην έννοια της αυτάρκειας, σηματοδοτώντας την πρώτη ουσιαστική **ενσωμάτωσή της στην γεωπολιτική θεωρία**.

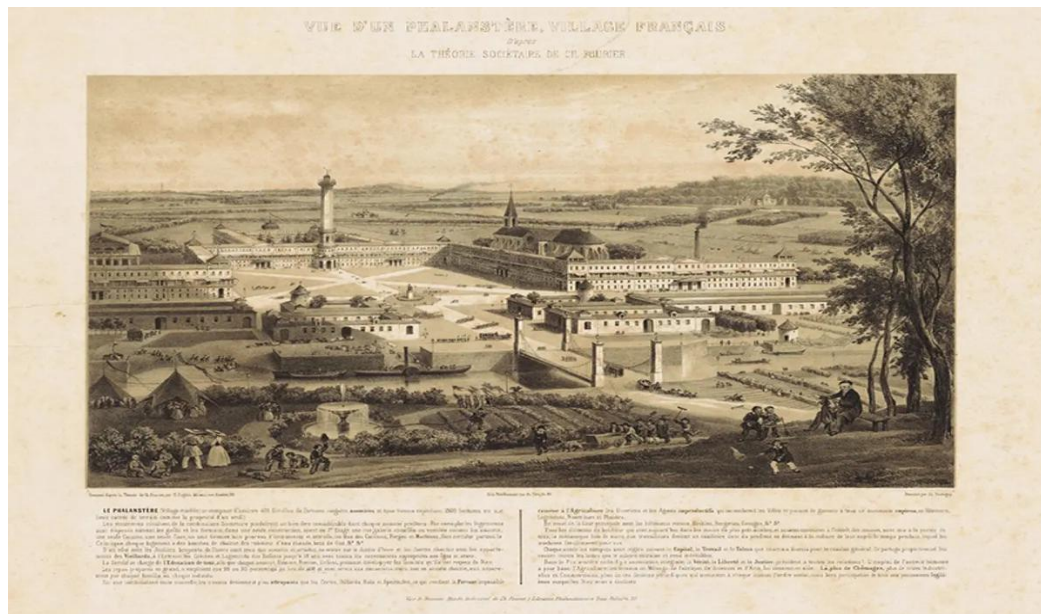
Η орθοδοξία της εποχής του Φίχτε ήταν ότι το εμπόριο τείνει να γεννά καλές σχέσεις μεταξύ των εθνών. Όμως για τον Φίχτε, αντιθέτως, το εμπόριο

μεταξύ αντίπαλων ευρωπαϊκών κρατών **είχε διαφθείρει τις σχέσεις** και η οικονομική ζωή έπρεπε να αποσυνδεθεί για να υπάρξει ελπίδα ειρήνης.

«Σε ένα έθνος που έχει κλειστεί με αυτόν τον τρόπο, του οποίου τα μέλη ζουν μόνο μεταξύ τους και ελάχιστα με ξένους... θα αναπτυχθεί πολύ γρήγορα ένα υψηλότερο επίπεδο εθνικής τιμής και ένα καθαρά προσδιορισμένο εθνικό χαρακτήρα,» υποστήριζε ο Φίχτε.

Ο Σαρλ Φουριέ, γιος εμπόρου υφασμάτων από τη Μπεζανσόν, πήρε τις ιδέες της αυτάρκειας των Φίχτε και Ρουσσώ και τις οδήγησε σε μια σαγηνευτικά νέα κατεύθυνση. Τα πορτραίτα της εποχής δείχνουν ένα **αυστηρό πρόσωπο, με λεπτό στόμα και έντονα στραμμένες προς τα κάτω γωνίες**. Κι όμως, **το μάλλον πουριτανικό παρουσιαστικό του Φουριέ** έκρυβε έναν από τους πιο εκκεντρικούς ουτοπικούς σοσιαλιστές των αρχών του 19ου αιώνα, με τις εικασίες του ότι **οι θάλασσες του κόσμου κάποια μέρα θα μετατρέπονταν σε λεμονάδα και ότι οι άνθρωποι θα εξελίσσονταν σε όντα με ουρά**.

Η πιο διαρκής συμβολή του Φουριέ στην ανάπτυξη της έννοιας της αυτάρκειας ήταν το όραμά του για μια **ιδανική κοινωνία αυτάρκων αγροτικών κοινοτήτων**, τις οποίες ονόμαζε «**φαλανστήρια**», όρος που προέρχεται από τις λέξεις «**φάλαγγα**» (με την έννοια της στρατιωτικής παράταξης) και «**μοναστήρι**». Περιέγραψε μια «ενιαία εκπαίδευση» για όλα τα παιδιά της φάλαγγας, ανεξαρτήτως οικογενειακού πλούτου, και ένα «**κοινωνικό ελάχιστο**», που ουσιαστικά ήταν ένα **εγγυημένο ετήσιο ελάχιστο εισόδημα**. Η επίδραση του φαλανστηρίου στον τρόπο ζωής των **χίτις κοινοτήτων της δεκαετίας του 1960** είναι εμφανής. Τα **κιμπούτς του Ισραήλ** επίσης αντανakλούν πολλά στοιχεία των ιδεών του.

Άποψη ενός φαλανστηρίου των H Fugère και Charles-François Daubigny περίπου τον 19ο αιώνα. Ευγενική προσφορά της Βιβλιοθήκης Houghton, Χάρβαρντ/Wikipedia

Τα σύγχρονα κινήματα της «αποανάπτυξης» και της οικολογίας εμπεριέχουν επίσης έντονα στοιχεία σκέψης γύρω από την αυτάρκεια, μαζί με ηθικές επιταγές για τον περιορισμό των σπάταλων και καταστροφικών «επιθυμιών» μας, με τρόπους που ίσως ενέκριναν ο Διογένης και οι πρώτοι Χριστιανοί.

«[Μ]ια καλύτερη απάντηση από την οικονομική παγκοσμιοποίηση είναι μια στροφή προς αναζωογονημένες, τοπικές, διαφοροποιημένες και τουλάχιστον εν μέρει **αυτάρκεις μικρές οικονομίες**,» υποστήριζε ο οικολόγος **Τζέρι Μάντερ** στο *The Case Against the Global Economy* (2η έκδ., 2001). Αυτό εν μέρει επειδή πίστευε ότι ένα από τα προβλήματα της παγκοσμιοποίησης ήταν ότι ενθάρρυνε έναν **«αδηφάγο καταναλωτισμό»**. Και πάλι, η σύνδεση του προσωπικού με το κοινωνικό σε ό,τι αφορά την αυτάρκεια αναδύεται στην επιφάνεια.

Το όραμα του **Μαχάτμα Γκάντι** για μια Ινδία ανεξάρτητη από τη βρετανική κυριαρχία ήταν ένα δίκτυο από «μικρούς παραδείσους»

Όπως και ο Φίχτε πριν απ' αυτούς, οι **σημερινοί αριστεροί ακτιβιστές** κατά της παγκοσμιοποίησης συχνά υποστηρίζουν ότι **το ελεύθερο εμπόριο ωφελεί δυσανάλογα τα πλούσια κράτη ενώ βλάπτει τα φτωχότερα**. Από αυτή την άποψη, **η αυτάρκεια** γίνεται ο φυσικός δρόμος προς την εσωτερική και διεθνή κοινωνική δικαιοσύνη — ένας ελκυστικός στόχος για όσους είναι δεσμευμένοι στην ισότητα και τη βιωσιμότητα. Για τους ίδιους λόγους, η αυτάρκεια γοήτευσε και εκείνους που επιδίωκαν να οικοδομήσουν έναν **νέο κόσμο, απαλλαγμένο από την ευρωπαϊκή αποικιοκρατία**.

Ήδη από τη δεκαετία του 1940, το όραμα του **Μαχάτμα Γκάντι** για μια Ινδία ανεξάρτητη από τη βρετανική κυριαρχία ήταν ένα **δίκτυο από οικονομικά αυτόνομες αγροτικές κοινότητες, «μικροί κήποι της Εδέμ»**, που θα καλλιεργούσαν τις δικές τους σοδειές και θα ύφαιναν το δικό τους βαμβάκι για ρουχισμό. **«Κάθε χωριό πρέπει να είναι αυτάρκες και ικανό να διαχειρίζεται τις υποθέσεις του, ακόμη και μέχρι του σημείου να μπορεί να αμυνθεί απέναντι σε όλο τον κόσμο,**» έγραφε. Γι' αυτό και η εικόνα της ρόκας κάποτε βρισκόταν στο επίκεντρο της τρίχρωμης ινδικής σημαίας.

Για τον Γκάντι, η αυτάρκεια δεν σήμαινε ότι δεν θα υπήρχε καθόλου εμπόριο, αλλά ότι το εμπόριο θα περιοριζόταν μόνο σε όσα το χωριό δεν μπορούσε ρεαλιστικά να παράγει μόνο του. «Η αυτάρκεια,» τόνιζε, «δεν σημαίνει στενότητα. Το να είσαι αυτάρκης δεν σημαίνει να είσαι πλήρως αυτάρκης και κλειστός.»

Ωστόσο, κατά καιρούς, ο Γκάντι υιοθετούσε πολύ πιο απομονωτική ρητορική, επιμένοντας ότι «είναι σίγουρα δικαίωμά μας και καθήκον μας να απορρίψουμε οτιδήποτε ξένο είναι περιττό και ακόμα και οτιδήποτε ξένο είναι αναγκαίο, αν μπορούμε να το παράγουμε ή να το κατασκευάσουμε στη χώρα μας.» Πώς συμβιβάζονται αυτές οι δηλώσεις; **Το κίνημα της αυτάρκειας του Γκάντι — swadeshi στα χίντι —** πρέπει να γίνει κατανοητό ως μια κίνηση αυτάρκειας για την Ινδία κυρίως σε σχέση με τη Βρετανία, τον αυτοκρατορικό κυρίαρχο. Το κίνημα ανακοινώθηκε το **1905**

στη Βεγγάλη, παράλληλα με μποϊκοτάζ βρετανικών προϊόντων. Το *swadeshi* ήταν το αντίδοτο του Γκάντι σε αυτό που θεωρούσε αρπακτικό αυτοκρατορικό καπιταλισμό των Βρετανών. Και αυτή η νοοτροπία, ότι η Ινδία χρειαζόταν αυτάρκεια, παρέμεινε πολύ μετά την ανεξαρτησία.

Παρόμοια κίνητρα υπήρξαν και για την αυτάρκεια στην **Τανζανία** μετά την ανεξαρτησία, όπου **το κίνημα ujamaa («οικογενειακότητα» στα σουαχίλι) του προέδρου Τζούλιους Νιερέρ στη δεκαετία του 1960 και '70** βασίστηκε στην πεποίθηση ότι η ευρωπαϊκή αποικιοκρατία και η αστικοποίηση είχαν διαστρεβλώσει την αφρικανική οικονομική ζωή, και ότι η απάντηση ήταν μια επιστροφή στην **αυτάρκη αγροτική ζωή, με χρήση «υνιών με βόδια» αντί για τρακτέρ**. «Ανεξαρτησία σημαίνει αυτοεξάρτηση,» δήλωνε η Διακήρυξη της Αρούσα του Νιερέρ το 1967. Για τον ίδιο, η αυτάρκεια και το ιδιαίτερο όραμά του για τον **αφρικανικό σοσιαλισμό** ήταν αδιαχώριστα.

Η προοδευτική σκέψη έχει από καιρό διατηρήσει έναν υπόγειο ρεύμα **οικονομικού απομονωτισμού**. Ωστόσο, όπως δείχνει η πρόσφατη ιστορία, η ώθηση προς την αυτάρκεια δεν περιορίζεται επ' ουδενί μόνο στην Αριστερά ή στα οικολογικά κινήματα.

Ας πάρουμε για παράδειγμα τον **Ρόμπερτ ΛεΦεβρ** — μια εκκεντρική φιγούρα όχι πολύ διαφορετική από τον Φουριέ. Γεννημένος στο Αϊντάχο το 1911, ο ΛεΦεβρ ξεκίνησε την καριέρα του ως αυτοανακηρυγμένος «περαστικός» πλασιέ από πόρτα σε πόρτα και αργότερα προώθησε μια καλτ Νέας Εποχής τη δεκαετία του 1930. Όμως ήταν μόνο τη δεκαετία του 1960 που βρήκε την αληθινή του κλίση ως **διαφημιστής των φιλελεύθερων οικονομικών ιδεών**. Στο «Σχολείο Ελευθερίας» που ίδρυσε στο Κολοράντο, ο ΛεΦεβρ ανέπτυξε τη **θεωρία του «αυταρχισμού» (autarchism, δεν σημαίνει αυταρχισμός, προέρχεται από τη λέξη autarchy, που σημαίνει αυτοκυβέρνηση ή αυτάρκεια.)** σε μια προσπάθεια να διευκρινίσει τη φιλοσοφία του και να **διακρίνει τις ριζοσπαστικές του αντικρατικές απόψεις από την «αναρχία»**.

Όπως έγραψε στο *Rampart Journal of Individualist Thought* το 1966:

«ο αυταρχισμός θα σημαίνει πλήρη αυτοκυβέρνηση. Θα προϋποθέτει ένα σύστημα ή κοινωνική διάταξη όπου κάθε άτομο αναλαμβάνει πλήρη ευθύνη για τον εαυτό του, προχωρεί στον αυτοέλεγχο, ασκεί εξουσία επί του εαυτού του... και δεν επιδιώκει σε καμία περίπτωση να επιβάλει τη θέλησή του δια της βίας σε οποιονδήποτε άλλον άνθρωπο.»

Αυτό ήταν στην ουσία μια εκδοχή του φιλελευθερισμού που αντλούσε από το αρχαιοελληνικό ιδεώδες της ατομικής αυτάρκειας, παρά από τις πολιτικές και οικονομικές εκδοχές.

Πηγή: aeon.co, <https://www.anixneuseis.gr/>